

Döme Barbara

Kétfejű gyermek, túszejtés és egyéb drámák

Sándor Zoltán így változtatja át a gonoszt

„Mindenki rászolgált arra, hogy lelője valaki.” A tökéletes nyitómondat, amelyre Sándor Zoltán: A gonosz átváltozása című kötetében találtam. Bevallom, az ilyen belépőért ölni tudna az író ember, de legalábbis nagyon bánja, hogy nem az ő fejéből pattant ki. Én sem voltam ezzel másképpen, amikor rábukkantam erre a gyöngyszemre, amely a Meghekkelt valóság című elbeszélés antréja. De lehetne akár a köteté is, amely elbeszéléseiben ugyanolyan kegyetlenül tárja elénk a XXI. századi valóságot, mint a már említett nyitómondat.

Vallják be őszintén, már is kíváncsiak Sándor Zoltán új, elbeszéléseket tartalmazó kötetére!? Nem csodálom, hiszen egy ilyen, a fentiekben idézett mondat után az ember nem tud magán uralkodni, kézbe kell vennie azt a bizonyos könyvet, hogy kiderítse, mire is gondolt a szerző, mi lesz a folytatás, no meg a vég.

A gonosz átváltozása ránézésre egy vékony könyv, ám a súlyát akkor érezzük igazán, amikor az utolsó mondat elolvasása után letesszük. Számomra álmatlan éjszakákat okoztak, a történetek és a szereplők, még azután sem hagytak békén, miután álomra hajtottam a fejemet. Rágódtam minden egyes sztorin, s elidőztem azon, mi lehet a történetek utóélete. Ez a kötet olyan akár egy kiváló bor, melynek elfogyasztása után az ember újabb és újabb palackot szeretne beszerezni belőle, hogy biztosítsa magát a minőség hosszú távú megőrzéséről.

De mielőtt belemennék a részletes bemutatásba, engedjék meg, hogy idézzem a könyv fülszövegét, s majd azután, ezeket a mondatokat kibontva tekintsük Sándor Zoltán elbeszéléseinek mélyére.

„Sándor Zoltán a kortárs vajdasági irodalom egyik meghatározó prózaírója. Novelláit a kíméletlen társadalmi realizmus jellemzi. Szó esik itt önhibájukon kívül kilátástalan helyzetbe került kismemberekről, katonai szolgálatukat teljesítő fiatalokról, nemzetek közötti viszonyokról, konfliktushelyzetekről, elidegenedésről, a családi intézmények válságáról és a délvidéki magyar társadalmat alapjaiban átformáló elvándorlásról.

Az elbeszélések hősei a maguk sajátosan leszűkült mozgásteréből mutatják föl általánosítható létmotívumaikat, hiszen a megmaradásért folytatott személyes és családi küzdelem, a megkapaszkodás igénye, a környezet által kiváltott deviancia, a bukást és a fölemelkedést elválasztó keskeny határ a világ egészére leképezhető.”

Kíméletlen társadalmi realizmus jellemzi ezeket az elbeszéléseket, írja a fülszöveg, mellyel teljes mértékben egyet tudok érteni. Ám hozzáteszem, ezek az írások szociográfiákra is emlékeztetik az olvasót, igényességükkel, a tapasztalás minden formájára kiterjedő részletességükkel. S bár pontosak, reálisak, dokumentálnak, mégsem unalmasak, vagy szárazak. A szerző minden egyes történetet úgy mesél el, hogy mérnöki precizitással eltalálja szívünket, lelkünket. Mesél, és közben informál. Ha lenne olyan élőlény, aki eddig nem járt a Földön, és miután megérkezett, Sándor Zoltán kötetét adná a kezébe, szinte teljes lenyomatot kapna a XXI. századi embertípusokról, azok életéről, érzéseiről, küzdelmeiről.

E kötet elbeszélései – leegyszerűsítve – portrékat tartalmaznak, ám a szónak nem feltétlenül a klasszikus értelmében. Ha megnézik a könyv borítóját, mindjárt megértik, mire gondolok. Lázár Tibor zseniális munkája előrajzolja nekünk mindazt, amit az írásokat végigolvasva megismerünk. A lecsupaszított valóság, a bizonytalanság, a tökéletesség, melyet eltakar, vagy elcsúfít egy-egy folt, a villahegyre tűzött apró élet, a meztelen nő csuklóján lévő gyöngyök, a megőrzött családi örökség, amely bármelyik pillanatban szertegurulhat egy rossz mozdulat következtében.

Ha azt mondtam, hogy ezek az elbeszélések portrék, most tovább mennék, hiszen ezek a történetek családi portrék is egyben. Milyen szerencsés véletlen, mikor a szerző és a recenzíró pontosan egy évben születtek, s bár más-más valóságban cseperedtek, lényegi tapasztalásaik mégis nagyon hasonlóak. Talán ezért van, hogy ezekben a családi portrékban gyakorta magamra, illet-

ve barátaimra, családtagjaimra ismertem. Megjósolhatom, hogy a kedves olvasó sem lesz másképpen ezzel. Gyakran teszi majd fel magának a kérdést: ezt meg vajon honnan tudhatta ez az író? Olykor a homlokára csap, hát persze, ez velem is megtörtént már, csak én nem írtam meg. S milyen jó, hogy Sándor Zoltán nem csupán olvasó, hanem író ember is, így mindannyiunk lelkét, érzéseit kiteríthette ebben a nagyszerű kötetben. Jómagam megtaláltam benne kivándorló, ám külföldön az otthonért áhító barátaimat, a mindig kételkedő, az idegenek megjelenésekor állandóan bajt szimatoló falusi ismerőseimet, az elszegényedett rokonokat, a simlis, mutyizó ismerősöket, a háború borzalmait átélte szereteteimet. Mindenki felsorakozott ezekben az elbeszélésekben, aki fontos, és aki fontossá teszi a világot, még akkor is, ha ott moco-rog benne a kitörni vagy átváltozni készülő gonosz.

S ha már a gonoszt említettem, arról sem szeretnék hallgatni, milyen sokszor eszembe jutott a kötet történeteit olvasva Szentírás. Mintha a szerző – kimondatlanul – a Biblia történeteinek örökérvényű tanúságait, vagy éppen a Tízparancsolatot akarta volna erősíteni saját sztorijaival. Mert akár felismerjük, akár nem, ezekben az elbeszélésekben benne van minden, amit a „gonosz” szándékozik hétköznapiaink részévé tenni, s minden, ami ennek az ellenkezőjét szolgálja. S bár lehet, hogy Sándor Zoltán nem szándékosan vont párhuzamot a gonosz átváltozása és a Szentírás között, mégis sikerült neki ezt elérni, legalábbis az én olvasatomban.

Sándor Zoltán elbeszélései tükröt tartanak mindannyiunk elé. A kérdés, hogy merünk-e nyitott szívvel, őszintén belenézni, majd bevallani, bizony mi sem vagyunk mások, vagy éppen különbek, mint ezen történetek szereplői. Merjük-e beismerni, hogy a devianciák bennünket, vagy a családjainkat is érintik, hogy a tükör, melyet Sándor Zoltán tart elénk, igazat mond, bármennyire is fáj. Kimerünk-e állni a barátaink elé és elmondani, velünk is megtörtént már, hogy

a jobb lét reményében, önző módon, el akartuk hagyni az országot, szeretteinket, hogy tettünk már olyan dolgot, amit aztán később ezerszer megbántunk, de akkor már nem volt visszaút. Mindenkinek biztosan van az ismerősei között olyan család, aki külföldön talált magának boldogulást, akár Sándor Zoltán hősei, ám aztán nem úgy alakultak a dolgaik, ahogy tervezték. Vajon ezután tudunk-e segítséget kérni, merjük-e beismerni, hogy tévedtünk?

Személyes kedvencem Sándor Zoltán új kötetében Az idegen című elbeszélés. Ebben a közel 10 oldalas írásban benne van mindaz, amivel mai társadalmunk bemutatható. Hogy az elbeszélést olvasva elborzad az ember? Igen, de ez az alkotás ettől zseniális. Nincs benne fejlődés, vagy tömeggyilkosság, se túsdráma, mint például a Meghekkelt valóságban vagy Az ördög fészkeben, mégis a legmélyebb drámát hordozza magában. Ott van benne az a fajta kíváncsiság, amely nem előre viszi az embert, hanem a gonosz irányába, az összeesküvés, az idegengyűlölet, a kirekesztés és a téboly, amely csakis a vesztébe hajszolhatja az embert. Sándor Zoltán karakterei általában is kiválóan megrajzoltak, de ebben az elbeszélésben még valóságosabbak. Szinte érezzük az illatukat, látjuk minden apró rezdülésüket, ott állnak mellettünk, már-már mondanánk nekik, mit ne, vagy éppen mit tegyenek.

S ha a precízen megrajzolt karaktereket említettem, semmiképpen nem szeretnék elmenni amellett, hogy Sándor Zoltán milyen aprólékosan mutatja be hőseit. Ez számomra nagy öröm, hiszen a kortárs magyar próza egy része nélkülözi ezt a megoldást, pedig ez a fajta írásmód szerintem cseppet sem elavult, s amellett, hogy még közelebb hozza a történetet az olvasóhoz, az alkotó precizitásáról, kiváló megfigyelőképességéről, érzékenységről is tanúskodik. És milyen egy jó író, ha nem ilyen?!

S ha már azt bevallottam, irigylem Sándor Zoltán egyik nyitómondatát (na, jó, többet is), akkor azt sem hallgatom el, mennyire lenyűgöztek a kötetben szereplő párbeszé-

dek. Sajnos, magam nem vagyok jó párbeszédíró, emiatt minden novellámnál próbálok eltitkolni ezt a tényt. Ám Sándor Zoltán olyan zseniálisan beszélgeti figuráit, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne papírra vetni egy könnyed, de hiteles beszélgetést. Neki ez minden alkalommal sikerül, ettől még filmszerűbbek, még pergőbbek lesznek elbeszélései, nélkülözik azt a fajta vontatottságot, ami miatt sokszor leteszek egy-egy prózai művet, vagy éppen arra gondolok, a szerkesztő nem dolgozott jól, mert bizony legalább a felét ki kellett volna húznia az adott kötetnek. A gonosz átváltozását olvasva ilyesmi egyetlen egyszer sem fordult meg a fejemben.

Említettem a hitelességet a párbeszédnek. Számomra egy elbeszélésnél mindennél fontosabb a történet hitelessége, ami Sándor Zoltán írásaira nagyon is jellemző. Soha nem kételkedem sem a szereplőkben, sem a történetben, még akkor sem, amikor Rózsa kétfejű gyermeket szül a címadó elbeszélésben (A gonosz átváltozása). A szerző úgy mesél, olyan őszintén tárja elénk saját és hősei valóságát, hogy azt csakis tényként tudja elfogadni az olvasó, még akkor is, ha tudja, talán ez csakis Sándor Zoltán fantáziájának szüleménye. Ezek az írások sokszor egyensúlyoznak az álmok és a valóság határmezsgyéjén, mégsem meseszerűek, a kőkemény és kegyetlen valóságra ébresztik rá az olvasót.

Sándor Zoltán: A gonosz átváltozása című kötetét jó szívvel ajánlom mindenkinek, aki nem fél szembesülni önmagával és világgunkkal. Szánjunk időt az ízlelgetésre, s időnként térjünk vissza egy-egy elbeszélésre, mert nem kizárt, hogy újabb és újabb rétegek tárulnak fel előttünk minden egyes újraolvasáskor.

Sándor Zoltán: A gonosz átváltozása, Vár Ucca Műhely, 2018